

Heltai Gáspár fabulái

Az oroszlánról meg az majomról.

Az időben, mikoron az erős oroszlán királlyá tevé magát, hogy a többi négylábú lelkes állatokon uralkodnék, az ő királyi birodalmának a kezdetiben, jó hírnevet akara magának szerezni és ezokáért esküvéssel fogadást tőn, hogy ennekutánna elhagyná a kegyetlenséget és a vérontástól is megoltalmazná magát s meg sem sértene az lelkes állatokból egyiket sem: Hogy ugyan ártatlanul akarna élni. Egy idő múlva erősen kezde bánkódni az ő fogadalma miatt, merthogy meg nem másíthatja vala természetjét és okot kezde kigondolni, melly miatt ismét az állatokhoz férközhetnék és megehetné őket. És midőn egyik lelkes állatot maga elejbe hívta volna, titkon megkérdi vala azt, mit ítélné az ő lehelletéről. Büdes volna-é, avagy nem. Midőn a lelkes állat azt felelé, hogy bizony büdes volna, legott hozzákapván szétszaggatja vala azt és megészi vala. Ha pedig az állat felele: Hogy nem volna büdes, így is megölé és megevé azt. Végre megkérde az majmot, hogy büdes volna-é a szája avagy nem. És a majom felele: Nem büdes, úgymond, hanem jeles és nemes illatja vagyon. Mint egy jeles fahéjnak és szegfűszegnek és mintha temjénezenek volna. Gyönyörködék az oroszlán a majomnak feleletében és akkoron nem bántá, hanem békességgel elbocsájtá őt. Midőn egynéhány nap elmúlt volna, eszébe juta az oroszlánnak a majom és hogy okkal hozzáférne, ravaszságból betegnek tetteté magát és midőn a doktorok és az orvosok megláták és megítélték volna az ő

vizeletét és megtapogatták volna az első lábán az pulzust, megismerék, hogy semmi nyavalyája nem volna. És azt adák tanácsul neki, hogy gyöngé étellel élne és könnyen emészthető állatokat ennék és ismét vidámságot venne. Monda ezokáért az oroszlán: Igen ehetném majomhúst. Mert azt még nem kóstoltam. Legott elkülde és elhozatá a szegény majomot és megevé azt. És nem használá az szegény majomnak, hogy annakelőtte hízelkedésből dicsérte vala az oroszlánnak lehelletét. Mostan pedig semmit sem vétett ellene.

Értelme:

E fabula azt jelenti, melly igen gonosz légyen az emberi természet, mikoron módja vagyon arra, hogy kövesse az Ő akaratját és meg nem enyhíttetik az Istentől, a szent Léleknek és a szent Keresztnek általa. Mert ha az ember előbbre viheti dolgát, hogy meggazdagulhat és a más embereken való hatalmat megkaparíthatja, legott megváltozik, mint a régiek erről bizonyosságot tevén, mondták: Honores mutant mores. Vagyis: A hivatallal változik az erkölcs. Csak valami tisztességre emeljék az embert, legott meglátszik, kicsoda lakik benne. Mint egyszer vala egy igen szent és ájtatos csali barát, ki igen alázatosan hajtott fővel jár vala. És mindenkor csak a földet nézi vala. Midőn sok ideig mind ekképpen járt volna nagy alázatosságában, meghala a

pater gvardian. A fráterek tanácskozni kezdének: Kicsodát kellene gvardiánná tenni? És mondának: Im ezt az ájtatos és alázatos frátert tegyük gvardiánná, ez jámbor, szentéletű és igen alázatos, ez nem rongál bennünk, hanem igen kegyes atyánk leszen. Mikoron immár gvardiánná és fejedelemmé választották volna, kevés idő múlva új kámzsában öltözék az gvardian és igen fenn kezdé az orrát viselni és nagy hangan té s tova kezdé a barátoknak parancsolgatni, végül két ifju nyakas barátot vőn maga mellé. És aki csak moccan vala ellene, azt igen keményen megvesszőztette. Hozzámenének a vén barátok és mondának: Szentséges atyánk pater gvardián, meg ne dühödjél beszédünkért. Olly igen alázatosan jársz vala azelőtt. Im már hogy gvardiánná tettünk, nagyon is fennen viseled magadat és olly igen kegyetlen vagy. Mi oka ennek? Felele a gvardián: Bolond agg ebek! Nem olvastátok-e gyermekkorotokban, mit monda Cato? *Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.* Vagyis: Szépen szól a madarász csalogató sípja, mikor madarat akar fogni. Ha valaki varjat akar löni, ne pengesse az ijjnak idegét előtte. Alázatosan jártam azelőtt és mind alánéztem az földre, mert akkoron mindenütt a klastrom kulcsát keresém. Minthogy immár megtaláltam és kezemben vagyon: Nem szükséges ezokáért a földre néznem. A gvardianságot soha nem adták volna énnekem, tudományomra és bölcseségemre nézvén. Mert jól tudjátok, hogy olly igen tudatlan vagyok, mint az szamarunk. Ezokáért más módot kelle keresnem. Mindenha így vagyon ezokáért az ádámfiai dolga. Ha valamiképpen előbbre mehet és felferheti magát, legott nem ember már, hanem kegyetlen tirannus és valami fejébe ötlük, azt meg is merészeli művelni. Nem jó az jámboroknak az efféle embertelen tirannusokkal együtt lakni. Mert ha szolgálod, egyideig még csak nem bánt, de mihelyt meggondolja magát, legott okot keres veszedelmedre. Igen jó ezokáért a keresztyénnek mindig vállán viselni az ő nehéz keresztyét, hogy el ne higye magát. Azért mondja Dávid király: Vajh melly jó én édes Uram Istenem, hogy engemet megaláztál. Mert soha meg nem tanultam volna a te üdvességes ígédet. Jeremiás próféta pedig ezt mondja: Vajh melly jó az embernek, ha az Úrnak igáját viseli, gyermekségétől fogva! Mert enélkül vaddá leszen az ember és teljességgel embertelenné. Így vagyon ez.